

LEEF WERELD TOETS

Rapport Leefwereldtoets Gesloten Jeugdzorg
(vrijheidsbeperkende maatregelen en structurele inspraak)

Tijdelijke projectgroep Leefwereldtoets Gesloten Jeugdzorg
juli 2025

Content

Voorwoord.....	3
1. Aanleiding en achtergrond	4
1.1 Aanleiding Leefwereldtoets ‘Vrijheidsbeperkende maatregelen’	4
1.2 Aanleiding Leefwereldtoets: ‘Structurele inspraak voor jongeren in gesloten jeugdhulp’	4
1.3 Doel en opzet van het rapport	5
2. Werkwijze en uitvoering	5
2.1 Consultaties	6
2.2 Inzet ervaringsdeskundigen.....	9
3. Opgehaalde inzichten jongeren.....	9
3.1 Brainstorm vrijheidsbeperkende maatregelen	9
3.2 Individuele gesprekken	13
3.3 Brainstorm structurele inspraak	14
4. Opgehaalde inzichten medewerkers.....	15
5. Verschillen tussen groepen.....	17
6. Conclusie en aanbevelingen	17
6.2 Conclusie.....	17
6.2 Aanbevelingen.....	18
Nawoord	20
Bijlagen	21
Bijlage 1: Werkwijze	21
Bijlage 2: Format brainstorm.....	25

Voorwoord

Voor u ligt het rapport van twee bijzondere en betekenisvolle Leefwereldtoetsen die plaats hebben gevonden binnen de gesloten jeugdhulp. Een setting waarin jongeren wonen die intensieve zorg en begeleiding nodig hebben en waar begeleiding en begrenzing dagelijks samenkomen. De Leefwereldtoetsen richtten zich op twee belangrijke thema's: vrijheidsbepenkende maatregelen en structurele inspraak. Onderwerpen die raken aan de kern van zorg, maar ook aan belangrijke vragen over zeggenschap, veiligheid en het opgroeien in bijzondere omstandigheden.

We willen Levvel nadrukkelijk bedanken omdat zij als enige zorgaanbieder de keuze hebben gemaakt om mee te doen. In een tijd waarin maatschappelijke druk op de jeugdzorg groot is, kozen zij ervoor om hun deuren toch te openen, zowel letterlijk als figuurlijk. Door ruimte te bieden aan dialoog en reflectie, hebben zij laten zien dat ontwikkeling begint bij openheid en vertrouwen.

We zijn alle jongeren, medewerkers, ervaringsdeskundigen en leidinggevendenden die aan dit onderzoek hebben meegewerkt, dan ook zeer dankbaar. Hun verhalen, inzichten en ervaringen vormen de kern van dit rapport. Ze maken zichtbaar wat er goed gaat, maar ook waar het schuurt en waar ruimte is voor verbetering. Dit rapport is bedoeld om bij te dragen aan het gesprek over hoe we samen kunnen blijven zoeken naar een betere balans tussen veiligheid en vrijheid en tussen regels en relatie. Niet vanuit oordeel, maar vanuit het streven naar groei en professionaliteit.

*Tijdelijke projectgroep Leefwereldtoets Gesloten Jeugdzorg
Juli 2025*

Vanuit Levvel geven we vorm aan ombouw van de JeugdzorgPlus door gezamenlijk met alle belanghebbenden te werken aan passende alternatieven. Onderdeel van die alternatieven is de inzet van vrijheidsbepenkende te vervangen door relationeel werken vanuit de presentietheorie. Om deze verandering succesvol door te maken is het noodzakelijk dat alle belanghebbenden voldoende intensief betrokken zijn en blijven, vanzelfsprekend ook de kinderen zelf. Wij vinden hun input, vanuit hun eigen belevingswereld, cruciaal voor het realiseren van alternatieven voor JeugdzorgPlus die tegelijkertijd recht doen aan de bijzonderheden van hun problematiek én aan alle normale thema's in het leven van een tiener.

Wij zoeken voortdurend naar nieuwe vormen om hun betrokkenheid voldoende te waarborgen. Omdat het ene kind niet het andere is. Omdat elke manier van input verzamelen sterkere en zwakkere kanten heeft. De inzet van externe partijen zoals het OZJ kan ons daarbij helpen: je eigen blinde vlek zie je tenslotte niet.

Mariëtte Verhoef (bestuurder Levvel)

1. Aanleiding en achtergrond

Dit rapport presenteert de resultaten van twee Leefwereldtoetsen die we hebben uitgevoerd binnen het thema ‘Voorkomen residentiële jeugdhulp: zo thuis mogelijk’ uit de Hervormingsagenda Jeugd. De eerste toets richt zich op de impact van de ingevoerde nieuwe wet over vrijheidsbeperkende maatregelen, terwijl de tweede ingaat op het vergroten van structurele inspraak binnen de gesloten jeugdzorg. Hoewel deze onderwerpen afzonderlijk onderzocht zijn, bleek uit de praktijk dat ze nauw met elkaar verbonden zijn. De invoering van de wet over vrijheidsbeperkende maatregelen en het streven naar meer structurele inspraak binnen de gesloten jeugdzorg raken aan hetzelfde fundament: het versterken van de rechtspositie en zeggenschap van jongeren. Daarom hebben we ervoor gekozen om de uitkomsten van beide Leefwereldtoetsen in één rapport te bundelen. Hiermee beogen we een integrale benadering die recht doet aan de complexiteit van deze kwesties. Door deze onderwerpen in samenhang te bespreken, kunnen we beter inzicht krijgen in de onderlinge wisselwerking. Dit helpt ons niet alleen om nuances bloot te leggen, maar ook om gepaste aanbevelingen te doen. Wanneer er uitkomsten of aanbevelingen worden genoemd, die specifiek en alleen op één thema betrekking hebben, zal dit benoemd worden. In dit hoofdstuk zullen we de achtergrond, aanleiding van beide Leefwereldtoetsen en de leeswijzer voor dit rapport verder uitwerken.

1.1 Aanleiding Leefwereldtoets ‘Vrijheidsbeperkende maatregelen’

De [Jeugdwet](#) staat toe dat professionals in JeugdzorgPlus-instellingen vrijheidsbeperkende maatregelen toepassen indien noodzakelijk voor de behandeling van jongeren. Sinds januari 2024 verfijnt [de nieuwe Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp](#) dit principe, waarbij het 'nee tenzij-principe' geldt: een vrijheidsbeperkende maatregel wordt alleen toegepast als er geen minder bezwarende alternatieven zijn, de maatregel evenredig is en te verwachten is dat de maatregel effectief is. Alleen de vrijheidsbeperkende maatregelen die vermeld staan in de Jeugdwet mogen worden toegepast; andere maatregelen zijn uitgesloten.

Vanuit het thema ‘Voorkomen residentiële jeugdhulp: zo thuis mogelijk’ is besloten een Leefwereldtoets te doen waarbij we consultaties organiseren met jongeren in de gesloten jeugdhulp om hun ervaringen met vrijheidsbeperkende maatregelen te toetsen: waarom werd een vrijheidsbeperkende maatregel uitgevoerd? Hoe wordt er uitvoering gegeven aan de vrijheidsbeperkende maatregelen? Welk effect heeft dit op de jongeren? En wat zou nodig zijn om te voorkomen dat deze ingezet worden? Uit verschillende onderzoeken en gesprekken met jongeren blijkt namelijk dat vrijheidsbeperkende maatregelen in het verleden niet goed werden toegepast.

In het rapport ‘[Eenzaam gesloten](#)’ van Jason Bhugwandass staan de ervaringen van 51 jongeren die te maken hadden met misstanden op de twee inmiddels gesloten ZIKOS-afdelingen. In dezelfde periode werd ook het rapport ‘[Ik laat je niet alleen](#)’ gepubliceerd door de Academische Werkplaats Risicojeugd, een actie-onderzoek waarbij alle JeugdzorgPlus-instellingen samenwerkten om gedwongen afzondering te verminderen. Uit dit onderzoek bleek dat het aantal gedwongen afzonderingen van jongeren in JeugdzorgPlus tussen 2018 en 2022 was gedaald. Echter, in 2022-2023 was er een lichte stijging. In het nawoord van het stuk geven de onderzoekers aan dat deze bevindingen, in combinatie met de ervaringen uit het rapport van Jason, vragen bij hen oproepen over wat zij anders hadden kunnen doen. Eén ding is volgens hen duidelijk: de reflectie over vrijheidsbeperkende maatregelen moet samen met jongeren plaatsvinden.

1.2 Aanleiding Leefwereldtoets: ‘Structurele inspraak voor jongeren in gesloten jeugdhulp’

Het voorkomen van residentiële jeugdhulp en het zo thuis mogelijk organiseren van zorg gaat direct over jongeren. Het is daarom belangrijk om hen goed te betrekken; specifiek met betrekking tot de

om- en afbouw van gesloten jeugdhulp, die momenteel speelt en urgent is. Het is van belang dat de betrokken jongeren op de hoogte zijn van wat er speelt en waar mogelijk betekenisvolle inspraak hebben in wat er nodig is. Daarom is er ook een Leefwereldtoets uitgevoerd waarbij we met jongeren in de gesloten jeugdhulp zijn ingegaan op hoe jongeren structureel inspraak kunnen hebben in hun toekomst. Tijdens deze Leefwereldtoets stonden wederom de jongeren centraal. Alleen zij kunnen aangeven hoe ze dingen beleven en welke impact maatregelen hebben of zullen hebben op hun leefwereld.

1.3 Doel en opzet van het rapport

Dit rapport heeft als doel om op een gestructureerde en zorgvuldige manier inzicht te geven in de uitkomsten van de Leefwereldtoetsen die zijn uitgevoerd in de gesloten jeugdzorg. De inhoud van dit rapport sluit aan op eerdere onderzoeken gedaan door onder andere het [NJI](#), een onderzoek gedaan door het [Bovenregionaal Expertise Netwerk Jeugd](#) en de [hertoets](#) van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd.

Het rapport begint met een beschrijving van de werkwijze, gevolgd door een thematische analyse van de opgehaalde inzichten en sluit af met een adviesgedeelte met aanbevelingen voor beleid, praktijk en toekomstig onderzoek. De uitkomsten in dit rapport zullen herkenbaar hun plek krijgen binnen het programma voor het terugdringen van gesloten residentiële jeugdhulp. De bevindingen dragen bij aan het verbeteren van de zorg en vormen een bouwsteen voor het Kwaliteitskader voor verantwoorde zorg in kleinschalige settings.

2. Werkwijze en uitvoering

Voor deze Leefwereldtoetsen hebben we ons gericht op jongeren die momenteel verblijven in de gesloten jeugdhulp van één van de elf organisaties in Nederland die deze vorm van hulpverlening biedt. Helaas hebben wij, ondanks benadering van Jeugdzorg Nederland, maar één instelling bereid gevonden mee te doen aan deze Leefwereldtoets. Binnen de betrokken instelling zijn twee groepsconsultaties georganiseerd, gevolgd door zes één-op-één gesprekken met jongeren die op dat moment aanwezig waren. We hebben uiteindelijk meer jongeren gesproken dan beoogd, maar uitsluitend binnen één instelling, waardoor de toets minder representatief is, maar wel diepgaandere inzichten heeft opgeleverd. De twee groepen voor de Leefwereldtoets zijn bewust geselecteerd door de organisatie. De organisatie heeft gekozen voor het uitvoeren van de leefwereldtoets op deze groepen, omdat ze ervan willen leren en de inzichten kunnen meenemen in hun algemene kwaliteitsverbetering. Het gaat hierbij om één JZ plus groep en één forensische groep jongeren. Op beide groepen is er sprake van een kleinschalige woonvorm, waarbij er dus maximaal vijf jongeren op de groep verblijven.

Zoals beschreven in het implementatieplan LWT, wordt er per consultatie een tijdelijke projectgroep samengesteld bestaande uit experts die goed mee kunnen denken over een passende consultatie voor de groep die bevestigd wordt. Deze groep bestaat uit partijen met relevante expertise en ervaring. Voor deze Leefwereldtoets zijn ExpEx en JongPit betrokken. ExpEx vanwege hun ervaringsdeskundigheid en de begeleiding van de ervaringsdeskundigen die de gesprekken hebben gevoerd. JongPit heeft meegedacht over de werkvorm, maar is niet betrokken geweest bij de uitvoering.

Daarnaast is er een expert in visuele communicatie (tekenaar van Studio LEFF; expert in het jeugdveld en communicatie) betrokken omdat beeldmateriaal effectiever kan zijn dan woorden, vooral bij gevoelige onderwerpen zoals vrijheidsbeperkende maatregelen. Het betrekken van een tekenaar tijdens de gesprekken is te onderbouwen met [Paivio's Dual Coding Theory \(1986\)](#), die stelt dat mensen

informatie beter begrijpen en onthouden wanneer deze zowel verbaal als visueel wordt aangeboden. Door het gesprek te ondersteunen met tekeningen zowel vooraf met posters als live tijdens een gesprek, wordt de inhoud op twee manieren gecodeerd, via woorden én beelden, wat jongeren met een taalachterstand, beperktere zelfreflectie of emotionele blokkades kan helpen om zich beter te uiten en betrokken te voelen. De tekenaar is betrokken bij de uitwerking van de werkvorm, tijdens de consultaties en bij de verslaglegging ervan.

Ook is er een systeemontwerper betrokken die mee heeft gedacht over de vorm van de consultaties en hebben zowel de afgevaardigden van de stuurgroep HA en de klankbordgroep van de Leefwereldtoets meegedacht en meegekeken. Bij de uitvoering van de toetsen zijn de ervaringsdeskundigen van ExpEx, een adviseur van het OZJ (met werkervaring in de jeugdzorg) en de tekenaar ingezet.

2.1 Consultaties

Vorbereiding consultaties

In de tijdelijke projectgroep is onderzocht welke werkvorm het meest geschikt zou zijn. Omdat de context bij deze toetsen een belangrijke rol speelt, gaven de ervaringsdeskundigen in de werkgroep aan dat het van belang is om niet alleen jongeren te betrekken, maar ook in gesprek te gaan met medewerkers om zo een completer beeld te krijgen. Een uitgebreide toelichting op de uitwerking van de Leefwereldtoets is opgenomen in bijlage 1.

Conform de afspraken uit ons advies over de Leefwereldtoets is gebruik gemaakt van input van zowel de Klankbordgroep als enkele vertegenwoordigers uit de Stuurgroep. Voor deze twee toetsen ging het om Jeugdzorg Nederland, Beroepsvereniging van professionals (SBJ) en het Nederlands Jeugdinstituut (Nji). Jeugdzorg Nederland heeft namens ons alle gesloten jeugdzorgaanbieders benaderd om deel te nemen. Gedurende het hele traject is er nauw contact geweest met ons aanspreekpunt vanuit Jeugdzorg Nederland binnen de Stuurgroep Hervormingsagenda.

Opzet consultaties (brainstormsessies en individuele gesprekken)

Voor de Leefwereldtoets vrijheidsbeperkende maatregelen en structurele inspraak is voor onderstaande opzet gekozen. Deze opzet is tijdens de uitvoering om praktische redenen aangepast. Met de medewerkers is zowel in de groep als individueel gesproken na de tweede brainstormsessie met de jongeren. Zoals hieronder weergegeven was het eerst de bedoeling de medewerkers individueel te spreken na de eerste brainstormsessie en tijdens de tweede brainstormsessie weer in samenspraak met de jongeren. Dit is niet gebeurd. De medewerkers zijn individueel en als groep gesproken na de twee brainstormsessies met jongeren.

1. Pizza- en brainstormsessie 1
Met wie: jongeren
Waarover: vrijheidsbeperkende maatregelen

2a. 1-op-1 gesprekken
Met wie: jongeren
Waarover: vrijheidsbeperkende maatregelen

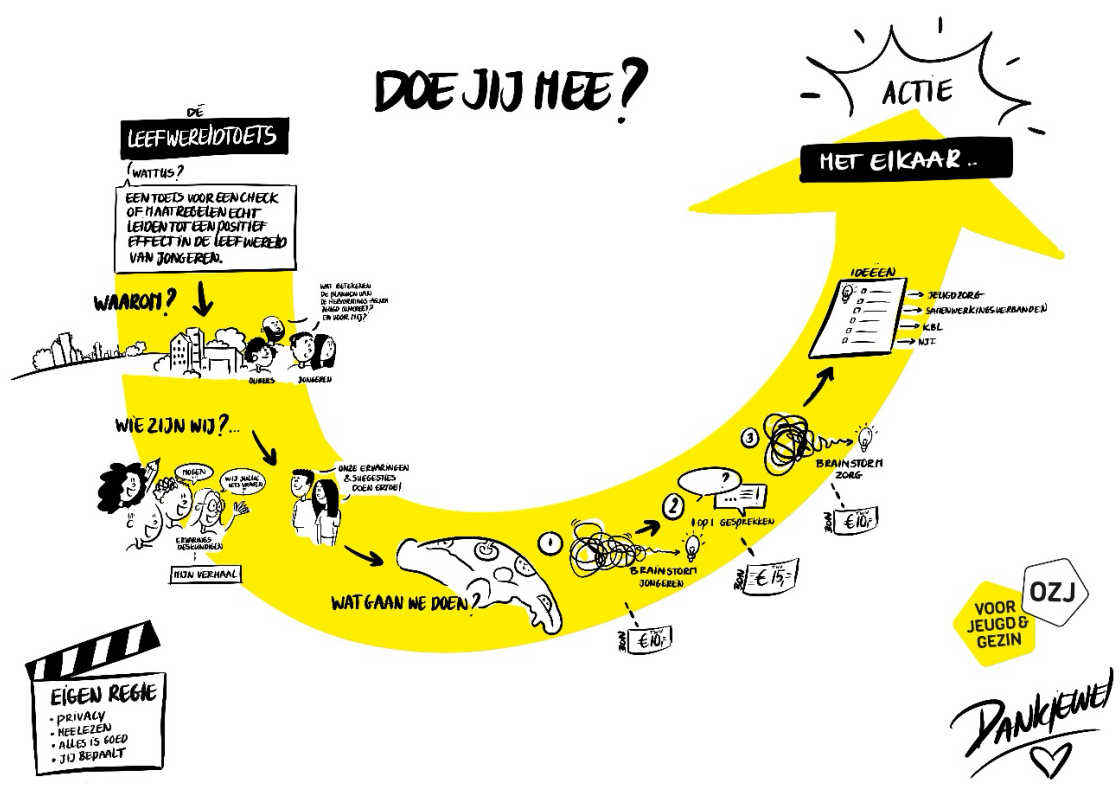

2b. 1-op-1 gesprekken
Voor wie: jeugdhulpmedewerkers
Waarover: vrijheidsbeperkende maatregelen

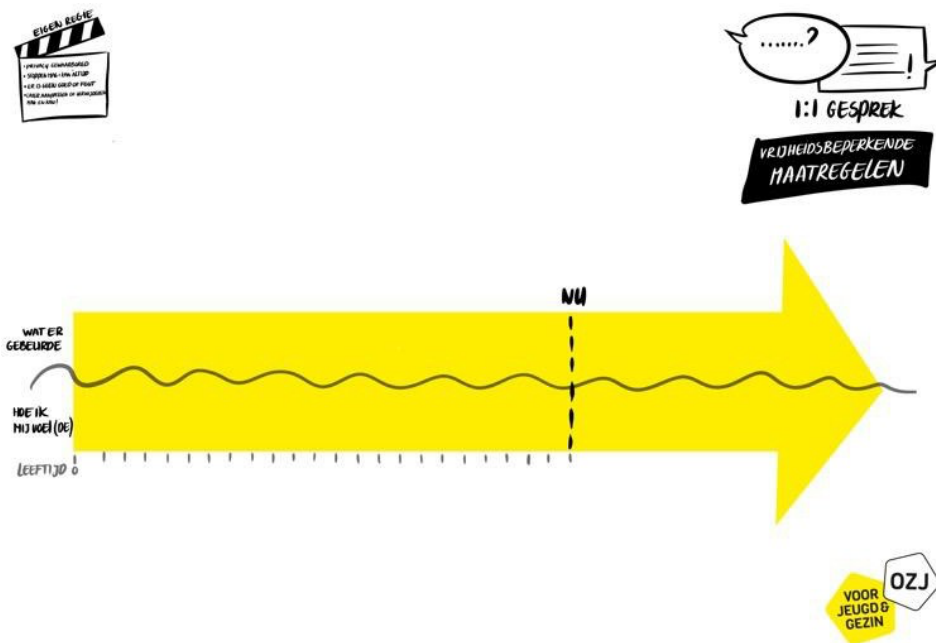

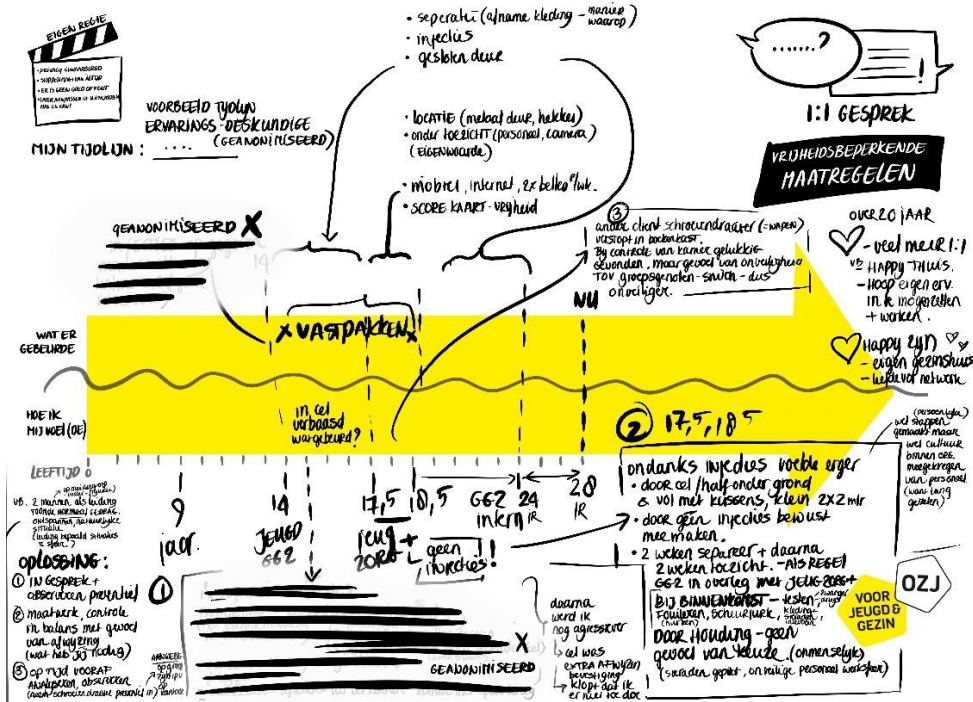
3. Brainstormsessie 2
Met wie: jongeren en jeugdhulpmedewerkers
Waarover: vrijheidsbeperkende maatregelen & structurele inspraak (jongeren)

Om inzicht te krijgen in de perspectieven en ideeën van de jongeren hebben ervaringsdeskundigen samen met de tekenaar een eerste brainstormsessie gehouden bij de twee groepen. Deze brainstormsessie ging over vrijheidsbeperkende maatregelen. In totaal hebben zij acht jongeren gesproken die in verschillende groepen op verschillende locaties hebben gezeten (zowel open als gesloten). Onze werkwijze en de Leefwereldtoets op zich werden uitgelegd aan de hand van tekeningen uitgeprint als poster. Deze poster is van tevoren verspreid onder de deelnemende groepen en is gebruikt als leidraad om het proces uit te leggen. Op de tekening is terug te zien dat jongeren voor elke deelname een vergoeding kregen in de vorm van een cadeaubon.

Na deze brainstormsessies hebben de ervaringsdeskundigen zes individuele gesprekken gevoerd met jongeren om dieper in te gaan op het onderwerp vrijheidsbeperkende maatregelen. Tijdens de gesprekken hebben we het met jongeren gehad over wat zij als vrijheidsbeperkend ervaren, wat het voor de wet is en wat zij wel of niet fijn vinden. Vervolgens keerden zij samen met de tekenaar terug voor een tweede brainstormsessie met dezelfde groepen jongeren, nu gericht op structurele inspraak waar we het hebben gehad over hoe de inspraak van jongeren binnen de instelling vergroot kan worden. Tot slot hebben de ervaringsdeskundigen, samen met een adviseur van het OZJ, deelgenomen aan een regulier gepland overleg van jeugdhulpmedewerkers, gevolgd door één-op-één gesprekken om een vollediger beeld te krijgen van de situatie en mogelijkheden voor verbetering. In totaal zijn we zes keer op locatie geweest, verspreid over drie weken. De 1-op-1 gesprekken werden gevoerd aan de hand van een tijdlijn en vooraf opgestelde vragen om zo een houvast te bieden in de gesprekken met de jongeren. Hieronder worden twee afbeeldingen getoond. De eerste betreft een lege tijdlijn, bedoeld om een indruk te geven van de uitgangssituatie bij aanvang van de gesprekken. De tweede afbeelding toont een ingevulde tijdlijn van een van onze ervaringsdeskundigen, ter illustratie van hoe de tijdlijn eruit kan zien wanneer deze volledig is ingevuld.

2.2 Inzet ervaringsdeskundigen

Voor deze Leefwereldtoetsen is ervoor gekozen om ervaringsdeskundigen van ExpEx in te zetten voor het voeren van de gesprekken met zowel de jongeren als de medewerkers. Medewerkers gaven van tevoren aan niet te verwachten dat jongeren erg open zouden zijn en mee zouden willen doen aan 1-op-1 gesprekken. Dit bleek tijdens de consultaties niet het geval, tot verbazing van de medewerkers op de groep. Jongeren deden actief mee met de brainstormsessies en waren open en stelden zich kwetsbaar op in de 1-op-1 gesprekken. De jongeren hadden veel interesse in de achtergrond van de ervaringsdeskundigen en vroegen hen bijvoorbeeld naar hun ervaringen en op welke plekken ze hebben gezeten. Hierdoor ontstond er meteen een open sfeer die volgens de ervaringsdeskundigen en de tekenaar alleen ontstaan is omdat de jongeren de ervaringsdeskundigen (h)erkenden als één van hen.

3. Opgehaalde inzichten jongeren

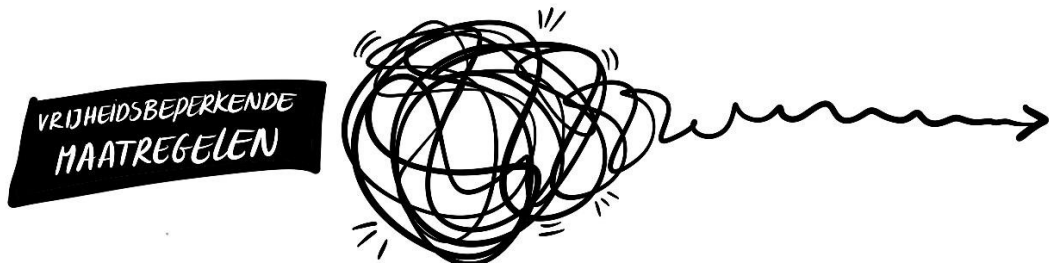
De eerste twee consultaties met de jongeren stonden in het teken van het thema vrijheidsbeperkende maatregelen. Het derde gesprek was oorspronkelijk bedoeld als een op zichzelf staande brainstormsessie over structurele inspraak. Zoals eerder besproken, is ervoor gekozen om ook deze sessie in dit rapport op te nemen, aangezien er veel overlap was met de eerder besproken onderwerpen. In dit hoofdstuk worden de verschillende onderdelen van deze gesprekken besproken, evenals de inzichten die daaruit zijn voortgekomen.

3.1 Brainstorm vrijheidsbeperkende maatregelen

Tijdens de brainstormsessies met jongeren is geïnventariseerd wat zij zelf als vrijheidsbeperkend ervaren. De opzet van deze sessies bestond uit meerdere stappen. Allereerst gingen we in gesprek met de jongeren over situaties waarin zij zich beperkt voelen in hun vrijheid. Daarna werd uitgelegd wat volgens de wet wordt verstaan onder **vrijheidsbeperkende maatregelen**. Met die kennis als basis werd de jongeren vervolgens gevraagd om input te geven over welke vormen van vrijheidsbeperking zij als prettig of juist als onprettig ervaren. Tijdens de brainstormsessie verwerkte de tekenaar de input van de jongeren direct in een illustratie. Deze visuele weergave droeg niet alleen bij aan het overzicht en

de toegankelijkheid van het gesprek, maar bood ook een zekere mate van anonimiteit. Aan het einde van de sessie werd de tekening aan de groep gepresenteerd. De jongeren kregen daarbij de ruimte om aanvullingen te doen, aanpassingen voor te stellen of elementen te verwijderen waarmee ze zich niet wilden identificeren.

Onderstaande illustraties geven een visuele weergave van de besproken brainstormsessie. Boven de horizontale lijn staat in het linker vlak wat jongeren onder vrijheidsbeperkende maatregelen verstaan en rechts wat de daadwerkelijke maatregelen zijn. Hierbij valt op dat jongeren vaak een ander beeld hebben over wat zij vrijheidsbeperkend vinden dan de gestelde wettelijke kaders. Gehanteerde regels en vrijheidsbeperkende maatregelen lopen bij de jongeren door elkaar. Onder de horizontale lijn geven jongeren aan wat ze wel en niet fijn vinden.

VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELEN

BRAINSTORM

<p>CONSTANT MEEKYKEN</p> <p>HUISARREST</p> <p>NIET NAAR BUITEN WANNEER JE WL. VRIENDEN ZIEN</p> <p>€</p> <p>NOTIVATIE BEGELEIDERS</p> <p>AS JE WEGLOOPT TELEX → BEN JE NOG NIET VRIJ</p> <p>EBK</p> <p>IK BEN GEEN KLEIN KIND - BEN 16!</p> <p>SCHREEUWEN → BEGELEIDERS</p> <p>OF ER NIET ZIJN ALS JE ZENODIG HEBT</p> <p>MEDICATIE ONDER DWANG</p>	<p>DEELNAME PROGRAMMA OF MEDISCHE BEHANDELING</p> <p>BEDERKING BEWEGINGSVRIJHEID</p> <p>CONTROLE VERBODEN MIDDELEN OF VOORWERPEN</p> <p>TOEZICHT</p> <p>CONTACT VERBOD BUITENWERELD</p>
--	---

WAT ZIJN DIT VOLGENS JOU.. **VOLGENS DE WET... (REGELS WANNEER)**

<p>(ERVAAR ALS HELPEND / SNAPT)</p> <p>NIKS</p> <p>KAMER ALLEEN (IS OOK FIJN MAAR NIET GEZOND ZONDER BUITEN).</p> <p>WETEN WAAR JE TERRECHT KOTT (VERDEEL GROEPEN.. ALLE AGRESSIE BIJ ELKAAR)</p> <p>EIGEN REGIE</p> <ul style="list-style-type: none"> • PRIVACY GEWAARSBORD • LATER AANPASSEN OF VERWIJDEREN HNG EN KAN VOORDAT JULLIE TIPS AANGAAN NEEGENOMEN WORDEN. • CHEEK VOORDAT DOORGESTUURD WORDT VOOR AKKOED <p>€10,-</p> <p>MDO</p> <p>ERBU ZITTEN!</p> <p>BEGELEIDER (CAN. ERVARING - JONG. BEGEIJPT ONS)</p> <ul style="list-style-type: none"> • AARDIG • IETS DOEN WAT NIET ZOU HOEIER • JE ECHT BEGRIJPT • GEWOON CHILL <p>1X VROEGER ANDERS (EERSI PRATEN)</p> <p>1X NU NOG STEEDS METEEN GROND</p>	<p>NIET FIJN "</p> <p>PROCEDURE</p> <p>EBK</p> <p>SITUATIE naar de grond</p> <p>KUKEN DOOR RAAMPJE ZELF SEIN GEVEN</p> <p>EIGEN REGIE</p> <p>BUITEN OP JE BEK GAAN EN DAARVAN LEREN!</p> <p>IPV CONSTANT PREDIKKEN</p> <p>DAK HET "NORMAAL" ALS O-PUNT.. EN MAAK N.A.V. REGELS</p> <p>☒ → ?</p> <p>KUK NAAR ALTERNATIEF IPV JEUGDZORG!</p> <p>VRAAG AAN KIND HOE JONG OOK!</p> <p>EENS UIT HUIS BLIJFT TRAMITA</p> <p>BETREK ALLE OUDERS MET TOESTEMMING VAN KIND.</p>
---	---

Tekening groep 2

VRIJHEIDSBEPERKENDE MAATREGELEN

BRAINSTORM

<p>ZELF BEPALEN WAT JE EET</p> <p>OBSERVATIE 1-2 WK</p> <p>SLAAP 9-30 OPTIJD KOPEN</p> <p>KIES JE GROEP OB V. GEBODEN HULP</p> <p>KLEDING-KEUZE</p> <p>VERBOD/CONTACT GA JE ZOEKEN ALS JE WEGHAALT</p> <p>NAAR BINNEN! NU!</p>	<p>DEELNAME PROGRAMMA OF MEDISCHE BEHANDELING</p> <p>BEDERKING BEWEGINGSVRIJHEID</p> <p>CONTROLE VERBODEN MIDDELEN OF VOORWERPEN</p> <p>TOEZICHT</p> <p>CONTACT VERBOD BUITENWERELD</p>
<p>WAT ZIJN DIT VOLGENS JOU..</p>	<p>VOLGENS DE WET... (REGELS WANNEER)</p>

<p>FIJN ♥♥</p> <p>ELKAAR TEGENWOET - KOMEN</p> <p>CONTACT VERBOD TUSSEN FAMILIE</p> <p>FOUILLEREN FIJN WANT...</p> <p>EIGEN REGIE</p> <ul style="list-style-type: none"> • PRIVACY GEWAARBORED • LATER AANPASSEN OF VERWIJDEREN HAN EN KAN VOORDAT JULLIE TIJD ANNOUEN NEEBENOMEN WORDEN. • CHECK VOORDAT DOORGESTUURD WORDT VOOR AFGEGED <p>10€</p>	<p>NIET FIJN ☹</p> <p>STOP MET LABELS & STENPEL</p> <p>ROKEN WANNEER IK WIL V.A 15 JAAR MET TOESTEMMING OUDERS.</p> <p>PESTEN BEGELEIDING.</p> <p>HAAAA</p>
---	--

3.2 Individuele gesprekken

Uit de individuele gesprekken met jongeren kwamen aanvullende inzichten naar voren. Deze inzichten zijn onder te verdelen in een aantal rode draden. In de volgende paragrafen worden deze rode draden verder uitgewerkt, elk voorzien van de belangrijkste bevindingen uit de gesprekken.

Rode draden

In totaal zijn er uit de individuele gesprekken drie rode draden gehaald.

1. Scope van de vrijheidsbeperkende maatregelen rijmt niet met wat jongeren ervaren als beperking.
2. Jongeren willen meer inspraak op hun eigen proces/maatregelen.
3. Jongeren willen meer uitleg over het waarom en de duur van de maatregelen.

3.2.1. Scope van de vrijheidsbeperkende maatregelen rijmt niet met wat jongeren ervaren als beperking.

Tijdens de gesprekken waren jongeren opvallend open over hun ervaringen binnen residentiële voorzieningen. Hoewel het oorspronkelijke doel was om gericht in te gaan op het formele proces rond het inzetten van vrijheidsbeperkende maatregelen, zoals afzondering, fixatie of gesloten plaatsing, werd al snel duidelijk dat jongeren zelf een veel bredere definitie van vrijheidsbeperking hanteren. Wat wettelijk gezien niet altijd als maatregel wordt aangemerkt, kan door jongeren toch als ingrijpend of beperkend worden ervaren.

Voor deze jongeren gaat het begrip vrijheidsbeperking verder dan alleen fysieke of formele ingrepen. Ze benoemen ook relationele en sociale vormen van beperking. Zo kan een gebrek aan oprechte aandacht of betrokkenheid van begeleiders als belemmerend worden ervaren. Medewerkers spelen een cruciale rol in het leven van jongeren tijdens hun verblijf op de groep. Jongeren geven aan dat zij zich beter voelen bij begeleiders die respectvol met hen omgaan, aanwezig zijn op de groep, tijd met hen doorbrengen en écht naar hen luisteren. Ook hechten jongeren veel waarde aan een open en eerlijke manier van communiceren. Daarnaast vinden ze een huiselijke sfeer belangrijk – iets waar volgens hen gelukkig steeds meer aandacht voor is. Zoals een jongere het verwoordde: “Het is er echt wel huiselijk.”

Jongeren gaven aan wel verschil te merken in hoe ze behandeld worden sinds de invoering van de wet. Zo worden ze niet meer zomaar vastgepakt bij het willen weglopen of als ze zich uit een bepaalde situatie willen onttrekken, maar worden ze op een mildere manier tegengehouden. Een jongere vertelde: “Ze hielden mij tegen in plaats van vastpakken, hierin merk ik wel verschil met voorheen.”

3.2.2. Jongeren willen meer inspraak op hun eigen proces/maatregelen.

In beide groepen gaven jongeren aan dat zij behoefte hebben aan meer inspraak in hun eigen proces tijdens hun verblijf. Het gevoel invloed te kunnen uitoefenen op beslissingen die hen direct aangaan, zoals dagindeling, behandelkeuzes of plaatsing, wordt door de jongeren als belangrijk ervaren. Deze behoefte kwam breed naar voren, zowel in directe uitspraken als in non-verbale signalen tijdens de gesprekken. Inspraak blijkt voor veel jongeren sterk verbonden te zijn met gevoelens van autonomie, erkenning en vertrouwen.

Tegelijkertijd werd in de gesprekken ook een duidelijk verschil zichtbaar in de mate waarin jongeren deze inspraak daadwerkelijk ervaren. Op de ene groep gaven jongeren aan dat zij zich regelmatig gehoord en serieus genomen voelden. Zij noemden concrete voorbeelden waarbij hun mening werd meegenomen in besluitvorming. Zo vertelde een jongere dat hij het als positief ervoer dat hij mocht deelnemen aan het MDO (Multidisciplinair Overleg), waarbij hij zelf input kon geven over zijn behandeltraject. Dit gaf hem het gevoel ‘mee te doen’ in plaats van dat er over hem beslist werd.

Op de andere groep werd juist minder inspraak ervaren. Jongeren daar gaven aan dat zij het gevoel hadden dat hun mening vaak weinig effect had. Ze konden hun zegje doen, maar hadden de indruk dat er ‘toch al besloten was’ of dat hun inbreng slechts formeel werd aangehoord. Jongeren geven aan dat er vooral over hen gepraat werd, in plaats van met hen. Dit verschil in ervaren inspraak lijkt niet alleen te maken te hebben met formele mogelijkheden (zoals deelname aan het MDO), maar vooral met de houding van het team en de manier waarop er met jongeren wordt gecommuniceerd. Jongeren voelen aan of hun stem écht telt of dat inspraak slechts een papieren werkelijkheid is.

Jongeren geven aan dat het voor hen helpend is wanneer de procedure voor het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen op de juiste manier wordt doorlopen. Daar hoort bij het voor- en nabespreken samen met de jongere. Dan voelt een maatregel draaglijker en soms zorgt het zelfs voor wederzijds begrip.

3.2.3. Jongeren willen meer uitleg over het waarom en de duur van de maatregelen.

Tijdens de gesprekken gaven jongeren aan dat zij bij het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen niet altijd goed geïnformeerd waren over de aard, duur of reden van de maatregel, noch over het gesloten verblijf zelf. Voor jongeren kan dit leiden tot verwarring, onzekerheid en in sommige gevallen ook wantrouwen richting de begeleiding en het systeem als geheel.

Zo vertelde een jongere dat haar telefoon direct bij binnenkomst was ingenomen, wat zij ervaarde als een directe beperking in haar contact met de buitenwereld. Hoewel zij begreep dat er regels zijn binnen een gesloten setting, gaf zij aan geen duidelijkheid te hebben gekregen over hoe lang deze maatregel zou duren, en of ze er iets over mocht zeggen. Een andere jongere verwoordde het als volgt: *“Ik weet eigenlijk niet precies waarom ik gesloten zat. Ik had gewild dat ze het me beter hadden uitgelegd.”*

3.3 Brainstorm structurele inspraak

Als laatste onderdeel van het contact met de jongeren vond er een brainstormsessie plaats over structurele inspraak. Wat het meest opviel is dat jongeren tijdens hun verblijf in een instelling over het algemeen niet de behoefte voelen om mee te denken over regionale of nationale besluitvorming die hen aangaat. Zij geven aan dat hun focus ligt op hun eigen proces en herstel, en dat dit al voldoende

energie en aandacht vraagt. De ruimte om daarnaast ook bij te dragen aan bredere beleidsvraagstukken ontbreekt in die fase vaak. Opvallend is dat verschillende jongeren wél aangeven na afloop van hun traject graag iets met hun ervaringen te willen doen. Net als de aanwezige ervaringsdeskundigen zouden zij op termijn willen meedenken over ontwikkelingen en beleid op regionaal of landelijk niveau.

4. Opgehaalde inzichten medewerkers

Niet alleen voor de jongeren is er veel veranderd, ook medewerkers krijgen te maken met een andere werkelijkheid door de veranderde vrijheidsbeperkende maatregelen. Deze maatregelen hebben niet alleen invloed op de dagelijkse werkzaamheden, maar ook op de manier waarop medewerkers hun rol en verantwoordelijkheid binnen de organisatie ervaren. Zoals eerder aangegeven hebben we er bewust voor gekozen om ook gesprekken te voeren met de medewerkers van de betrokken groepen, om zo een completer en genuanceerder beeld te krijgen.

Uit deze gesprekken kwamen inzichten naar voren die de impact van de veranderingen op zowel persoonlijk als professioneel vlak illustreren. Medewerkers vertelden over de uitdagingen die zij ervaren, maar ook over de nieuwe kansen en manieren van werken die door de gewijzigde omstandigheden zijn ontstaan. Deze inzichten zijn onder te verdelen in een aantal rode draden.

Rode draden

In de volgende paragrafen worden de vier rode draden nader uitgewerkt.

1. De medewerkers ervaren de wetswijziging niet als toepasbaar voor alle jongeren en de wijziging geeft sommige medewerkers een gevoel van machteloosheid en onveiligheid.
2. Medewerkers reageren verschillend op de nieuwe wetgeving.
3. Kleinschaligheid van groepen wordt als positief ervaren bij uitvoering veranderde wetgeving.
4. De veranderde wetgeving vraagt om een andere manier van handelen

4.1.1 De medewerkers ervaren de wetswijziging als niet toepasbaar voor alle jongeren; de wijziging geeft sommige medewerkers een gevoel van machteloosheid en onveiligheid.

Medewerkers benadrukken het belang van maatwerk in de toepassing van vrijheidsbeperkende maatregelen, met name bij vier specifieke groepen jongeren: jongeren met suïcidaal gedrag, jongeren met loverboyproblematiek, jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB), en forensische jongeren. Voor deze groepen kunnen bepaalde vrijheidsbeperkende maatregelen, mits zorgvuldig en doelgericht ingezet, juist bijdragen aan bescherming, veiligheid en rust op de groepen. Zoals een medewerker verwoordde: *“Zonder die bescherming lopen sommige jongeren vast. Dan lukt het thuis niet, maar hier ook niet.”* In die zin zijn de maatregelen tot een bepaalde hoogte toereikend voor een groot deel van de jongeren maar blijft er een deel van de jongeren over voor wie dat niet zo is.

Een andere medewerker gaf bijvoorbeeld aan: *“Voor 90% werkt het goed en we doen als team ons uiterste best om dat nog verder te verbeteren. Maar het idee dat het voor 100% van de jongeren op dezelfde manier moet gelden, terwijl we daarvoor niet altijd de juiste middelen hebben, wringt.”*

Medewerkers in de jeugdzorg geven ook aan dat de afbouw van vrijheidsbeperkende maatregelen in bepaalde situaties lijkt te leiden tot gevoelens van onzekerheid over de veiligheid, zowel voor de jongeren als voor henzelf. Vooral wanneer zij zien dat jongeren dreigen vast te lopen, zonder dat zij als professionals voldoende handlingsruimte ervaren om passend te reageren, raakt hen dat diep. In

zulke gevallen ontstaat bij sommige medewerkers de vraag of jongeren in bepaalde situaties niet beter af zouden zijn in een andere setting, wanneer de huidige begeleiding onvoldoende aansluit op de hulpvraag of problematiek.

4.1.2. Medewerkers reageren verschillend op de nieuwe wetgeving

Tijdens de gesprekken werd medewerkers gevraagd naar hun ervaringen met de recente wetswijziging rondom vrijheidsbeperkende maatregelen. Deze maatregelen hebben namelijk niet alleen invloed op de dagelijkse werkzaamheden, maar ook op de manier waarop medewerkers hun rol en verantwoordelijkheid binnen de organisatie ervaren. De reacties daarop liepen sterk uiteen. Sommige medewerkers merkten positief en veranderend gedrag op bij jongeren als gevolg van de nieuwe aanpak. Anderen gaven echter aan dat zij de veranderingen als “niet uitvoerbaar” ervaarden of zelfs als “slecht voor het pedagogisch klimaat”.

Sommige jeugdzorgwerkers ervaren dat hun rol verschuift van opvoeder naar meer locatiebeheerder, waarbij de ruimte voor maatwerk en het omgaan met de 'grijstinten' van complexe situaties kleiner lijkt te worden. Ze noemen als voorbeeld het niet mogen afsluiten van deuren of het ontbreken van mogelijkheden om middelen te controleren, wat hen beperkt in het stellen van grenzen op een manier die zij pedagogisch verantwoord achten. Aan de andere kant wordt ook erkend dat de wetswijziging belangrijke uitgangspunten heeft, zoals het voorkomen van onnodige of ondoelmatige vrijheidsbeperking, en veel medewerkers geven aan dat het goed is dat hier nu scherper op wordt toegezien.

Medewerkers geven aan dat de wetswijziging zeker niet verkeerd is maar dat het nu te rigide lijkt geworden. *“Door niet meer te separeren, zijn we wel creatiever geworden. Maar we hebben ook ruimte nodig om te kunnen oefenen, om te leren wat werkt.”*

4.1.3. Kleinschaligheid van groepen wordt als positief ervaren bij uitvoering veranderde wetgeving.

De ondervraagde medewerkers hadden veelal ervaring met werken op voormalige Jeugdzorg Plusgroepen die nog niet waren omgevormd tot kleinschalige woonvormen. Zij gaven aan een positief effect te zien van deze transitie op het gedrag van jongeren, met name ten aanzien van het gebruik van vrijheidsbeperkende maatregelen. Volgens de medewerkers is het aantal situaties waarin dergelijke maatregelen nodig zijn, afgenomen sinds de overstap naar een kleinschaligere setting.

4.1.4. De veranderde wetgeving vraagt om een andere manier van handelen

Ondanks de uitdagingen en beperkingen die medewerkers ervaren, benadrukken zij ook de positieve ontwikkelingen die de nieuwe werkwijze met zich meebrengt. De wetswijzigingen hebben geleid tot meer bewustwording in het dagelijks handelen. Medewerkers geven aan dat zij creatiever zijn geworden in het begeleiden van jongeren, zonder direct terug te grijpen op traditionele vrijheidsbeperkende maatregelen. Deze verandering vraagt echter om een grotere mate van aanwezigheid en nabijheid in de dagelijkse praktijk. Hoewel deze intensievere betrokkenheid bijdraagt aan een sterkere verbinding met jongeren, ervaren veel medewerkers ook een toename in werkdruk en mentale belasting. Zoals één van hen het verwoordde: *“Als ik om 22:00 uur thuiskom, ben ik uitgeput. Op de vorige groep was het brandjes blussen, en nu moet je continu aanstaan.”*

Een jeugdzorgwerker illustreerde deze verandering met een praktijkvoorbeeld. Een jongere keerde regelmatig onder invloed terug naar de groep. Toen deze op een dag niet onder invloed terugkwam, viel dat op. Door het aangepaste beleid, waarbij het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen niet meer vanzelfsprekend is, was een andere benadering nodig. De medewerker koos ervoor het gesprek aan te gaan en zei: *“Ik wil niet weten of je iets bij je hebt, want dat weten we allebei. Ik wil alleen dat je het aan mij geeft.”* Door standvastig, voorspelbaar en in verbinding te blijven, lukte het

om de jongere ertoe te bewegen de verboden middelen vrijwillig af te geven. De reactie van de jongere *“Je bent de meest vervelende mentor ooit”* werd door de medewerker opgevat als een compliment: een erkenning van haar betrokkenheid en begrenzende aanwezigheid. Door de wetswijziging is de medewerker veel meer bezig met het voorkomen van de inzet van vrijheidsbeperkende maatregelen en daardoor is zij veel meer gaan investeren in de relatie.

In dit geval was het toepassen van vrijheidsbeperkende maatregelen niet nodig, maar de situatie vroeg wel om voortdurende alertheid en relationeel vakmanschap. Tot slot benoemen medewerkers dat ook hun persoonlijke normen en waarden meespelen in de dagelijkse afwegingen. De verantwoordelijkheid die zij voelen, brengt regelmatig complexe dilemma's met zich mee. Een medewerker gaf aan: *“Laat je een jongere met suïcidale neigingen of iemand die kwetsbaar is voor loverboys zelfstandig naar buiten gaan? Dat zijn keuzes waar je als professional mee worstelt.”*

5. Verschillen tussen groepen

Tijdens de verschillende werkbezoeken werd een duidelijk onderscheid waargenomen tussen de groepen. Zoals eerder in dit rapport benoemd, werken de locaties met uiteenlopende doelgroepen, waaronder forensische jongeren en jongeren binnen JeugdzorgPlus. Naast de verschillen in samenstelling van de jongeren werden ook andere variaties opgemerkt. Zo verschilden de groepen in sfeer, het voorbeeldgedrag en de houding van medewerkers. Ook de wijze van informatievoorziening richting jongeren liep uiteen. Op een groep was de informatie over rechten en procedures zichtbaar aanwezig en wisten jongeren deze goed te vinden. Op de andere groep ontbrak deze zichtbare informatie, of was deze minder toegankelijk voor de jongeren.

6. Conclusie en aanbevelingen

Na het in kaart brengen van de belangrijkste inzichten uit de gesprekken met jongeren en medewerkers, volgen in dit afsluitende hoofdstuk de conclusie en bijbehorende aanbevelingen. Deze vormen samen een reflectie op wat uit de praktijk naar voren is gekomen, en bieden uitgangspunten voor mogelijke verbeteringen in beleid en uitvoering.

6.2 Conclusie

De gesprekken met jongeren en medewerkers geven een indringend, maar ook hoopgevend beeld van het leven en werken binnen de gesloten jeugdzorg. Jongeren delen openhartig hun ervaringen van machteloosheid, eenzaamheid en het verlies van regie. Gevoelens die vaak voortkomen uit een gebrek aan inspraak, beperkte uitleg en de impact van vrijheidsbeperkende maatregelen. Tegelijkertijd vertellen zij ook over momenten van verbinding, veiligheid en begrip, juist wanneer zij worden benaderd met oprechte aandacht, vertrouwen en nabijheid.

Wat de verhalen duidelijk maken, is dat jongeren vaak goed weten wat zij nodig hebben: gezien en gehoord worden, een duidelijke structuur, ruimte om mee te denken en contact met hun omgeving buiten de instelling. Als aan deze basisvoorwaarden wordt voldaan, ontstaat er ruimte voor groei, herstel en toekomstperspectief. Begeleiders kunnen hierin het verschil maken, niet door afstand maar door nabijheid, een focus op relatie en het bieden van perspectief.

Ook aan de kant van de professionals blijkt een grote inzet en betrokkenheid. Medewerkers ervaren dat de wetswijzigingen, hoe terecht en belangrijk deze ook zijn, in de praktijk vragen oproepen en medewerkers soms het gevoel hebben dat de pedagogische ruimte soms onder druk staat.

Tegelijkertijd laten zij zien dat zij, met creativiteit, samenwerking en reflectie, blijven zoeken naar manieren om jongeren op een veilige en menswaardige manier te begeleiden.

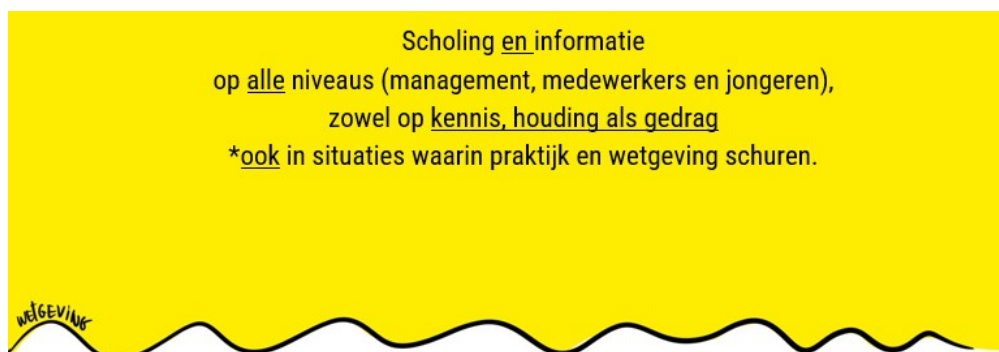
Gedurende het proces werd meerdere keren duidelijk dat zowel medewerkers als jongeren slechts deels op de hoogte zijn van de inhoud en implicaties van de nieuwe wetgeving rondom vrijheidsbepurende maatregelen en dat het implementeren van nieuwe wetgeving niet iets eenmaligs is.

Een terugkerend punt in de gesprekken met de medewerkers was het verschil in uitvoerbaarheid van de wet tussen verschillende functieniveaus. Zo gaven medewerkers aan dat er een zichtbaar verschil is tussen de theoretische benadering van bijvoorbeeld een behandelend psycholoog (die niet op de werkvloer aanwezig is) en de dagelijkse realiteit van medewerkers op de groep.

De invoering van strengere regels rondom vrijheidsbepending heeft dus niet alleen uitdagingen gebracht, maar ook bewegingen in gang gezet richting meer bewustzijn. De kracht zit dan in het leren, het luisteren en samen op zoek te gaan naar oplossingen die recht doen aan zowel de behoeften van jongeren als de professionaliteit van medewerkers

6.2 Aanbevelingen

Als we al in de positie zijn om iets te mogen adviseren dan zou ons advies zijn om binnen jeugdzorgorganisaties begeleiding en ondersteuning op het thema vrijheidsbepurende maatregelen structureel in te voeren. Gerichte scholing over de gewijzigde wetgeving door het volgen van een daarop gerichte training zou hiervan onderdeel kunnen zijn. Het gaat om training en ondersteuning voor alle lagen en functies binnen de organisatie. Door gezamenlijk te leren en het gesprek hierover te voeren, ontstaat niet alleen meer eenduidigheid in de uitvoering, maar ook ruimte om dilemma's bespreekbaar te maken. Immers: alleen wanneer iedereen zich veilig, gehoord en gezien voelt, zowel jongeren als professionals, kan de intentie van de nieuwe wetgeving ook daadwerkelijk tot zijn recht komen.

Iedereen wil zich veilig , gehoord, gezien en gerespecteerd voelen.

Op basis van onze ervaringen doen we graag ook enkele aanbevelingen voor effectieve communicatie met en inspraak door jongeren. Het nakomen van afspraken is cruciaal: "afspraak is afspraak" weegt voor deze jongeren zwaarder dan gemiddeld en vormt de basis voor vertrouwen. Dit hebben wij zo ervaren. Zorg daarnaast dat hun input zichtbaar terugkomt in beeld en tekst, zodat ze merken dat hun stem ertoe doet. Een ontspannen setting, die aansluit bij wat jongeren prettig vinden, bijvoorbeeld door samen te eten wat zij lekker vinden en een informele sfeer, bijvoorbeeld met eten en zonder formele sfeer, helpen om openheid te creëren. Verder is het belangrijk om begrijpelijke, herkenbare taal te gebruiken en ervaringsdeskundigen te betrekken als brug tussen jongeren en professionals. Deze elementen dragen bij aan betekenisvolle en gelijkwaardige participatie.

Ook wordt op basis van de gesprekken en interviews met jongeren en medewerkers duidelijk dat er sprake is van een spanningsveld tussen regels en veiligheid enerzijds, en het centraal stellen van het jongerenperspectief anderzijds. Zowel jongeren als medewerkers benoemen dat het lastig is om hierin een goede balans te vinden. Jongeren geven aan behoefte te hebben aan open en eerlijke communicatie over hun situatie, maar ervaren niet altijd de ruimte om zich hierin vrij te uiten. Medewerkers herkennen dit en geven op hun beurt aan dat zij worstelen met de vraag hoe zij jongeren hierin kunnen ondersteunen, zonder dat hun rol als begeleider (en dus als gezagsdrager) dit in de weg staat. Deze gedeelde worsteling nodigt uit om verder te onderzoeken hoe een structurele, veilige en gelijkwaardige communicatielijn met jongeren vormgegeven kan worden binnen de context van een dagelijkse machtsrelatie tussen jongeren en medewerkers.

Tot slot is het ook aan te bevelen om structureel aandacht te besteden aan hoe veranderingen en dagelijkse praktijk ervaren worden door medewerkers én jongeren. Door met enige regelmaat een intern belevingsonderzoek te doen, kan de organisatie tijdig signalen opvangen, ontwikkelingen volgen en waar nodig bijsturen. Dit helpt om de aansluiting bij de werkvloer en leefwereld te behouden en draagt bij aan een veilige en lerende organisatiecultuur.

Nawoord

Bij de totstandkoming van dit rapport hebben we er bewust voor gekozen om samen met alle betrokkenen, jongeren, medewerkers en organisaties, te werken vanuit een houding van zorgvuldigheid, wederzijds respect en openheid. We hebben geprobeerd een veilige setting te creëren voor iedereen die een bijdrage heeft geleverd, met aandacht voor kwetsbaarheid, zeggenschap en het belang van goed afgestemde communicatie. Dit deden we niet alleen tijdens de gesprekken, maar ook in de voorbereiding én in de terugkoppeling na afloop. Dit is niet altijd vlekkeloos gegaan. Ook wij hebben hier veel van geleerd.

Het was voor ons belangrijk om tot een rapport te komen dat breed toepasbaar is, een rapport waarin jongeren zich gehoord voelen, professionals zich herkennen, organisaties handvatten vinden om mee verder te kunnen en wat helpt bij het uitvoeren van de doelstellingen van de Hervormingsagenda Jeugd. De uitkomsten zijn niet alleen relevant voor de locaties waar dit onderzoek is uitgevoerd, maar raken aan universele thema's binnen de gesloten jeugdzorg: vertrouwen, communicatie, zeggenschap en de balans tussen zorg en controle.

We hopen dan ook dat andere (jeugdzorgorganisaties deze uitkomsten ter harte nemen, en dat dit rapport een uitnodiging mag zijn tot meer dialoog, reflectie en verandering. Niet vanuit kritiek, maar vanuit de wil om te leren en te groeien. We geloven dat het belangrijk is dat de jeugdzorg ruimte blijft maken voor dit soort onderzoek en daar niet angstig voor is. We komen alleen verder door samen te zoeken, te leren en te ontwikkelen.

Iedereen in dit veld is in beweging. We zijn allemaal lerend en in dat proces hebben we elkaar nodig. Door eerlijk te durven kijken, te luisteren zonder oordeel en open te staan voor elkaars perspectieven, kunnen we samen groeien naar een vorm van zorg die recht doet aan wie jongeren zijn en wat zij nodig hebben. Levvel heeft onze werkwijze omarmd en wil met de inzichten uit dit onderzoek verder aan de slag in hun praktijk. Daarnaast zullen we de uitkomsten delen met het Programma Transformatie Gesloten Jeugdhulp, in de hoop dat deze lessen ook daar hun weg vinden en bijdragen aan structurele verandering.

Met nogmaals dank aan iedereen die dit proces mogelijk heeft gemaakt; in woorden, in daden, in vertrouwen en openheid!

Bijlagen

Bijlage 1: Werkwijze

Opzet

Het doel is om bij drie jeugdzorginstellingen met een groep jongeren de onderstaande stappen te doorlopen. Voor de 1-op-1 gesprekken richten we ons op vijf jongeren en vijf medewerkers per instelling.

1. Pizza- & Brainstormsessie

Vooraf: tijdens pizza's eten worden a4'tjes al uitgedeeld met daarop opzet voor consultaties, wat we van jongeren hierin vragen en punten mbt privacy etc.

Opzet brainstormsessie

1. Introductie en Doelstelling

- **Uitleg doel van de sessie:** Deze sessie heeft als doel om inzicht te krijgen in de perspectieven en ideeën van jongeren in gesloten jeugdhulp over vrijheidsbeperkende maatregelen. Hun input helpt ons begrijpen wat werkt en wat verbeterd kan worden, en vormt de basis voor verdere gesprekken en mogelijke beleidsaanpassingen.
- **Uitleg over de Leefwereldtoets (LWT):** Geef een korte introductie over wat de LWT inhoudt, waarom we dit doen, en waarom de inbreng van jongeren zo essentieel is.

2. Verloop van de Sessies

- **Opzet van deze sessie en vervolg schetsen:** Vertel de jongeren wat ze vandaag kunnen verwachten, hoe de sessie verloopt, en hoe hun inbreng wordt vastgelegd (tekening Bianca) en meegenomen in verdere stappen
- **Toestemming en privacy:** Voorafgaand aan de brainstorm leggen we uit waar hun input terecht komt en wie er toegang toe krijgt. We benadrukken dat hun mening anoniem blijft tenzij anders overeengekomen, en dat ze ook later nog kunnen aangeven als ze iets willen aanpassen of verwijderen uit de eindrapportage.

3. Bespreking van Casussen en Dilemma's

- **Dilemma's rond vrijheidsbeperkende maatregelen:** We bereiden verschillende casussen voor die jongeren kunnen helpen nadenken over hoe ze situaties rond vrijheidsbeperkende maatregelen ervaren en zouden aanpakken.
- **Discussie over de stelling:** *"Vrijheidsbeperkende maatregelen zijn slecht en moeten verdwijnen"*. Jongeren kunnen vrij delen hoe zij hierover denken en of ze nuances zien.

4. Brainstorm Verbeterpunten

- **Brainstorm over verbeteringen rond vrijheidsbeperkende maatregelen:** Als laatste stap vragen we jongeren om hun ideeën en suggesties te delen over wat er concreet verbeterd kan worden. Wat hebben zij nodig om zich veiliger en meer gehoord te voelen binnen het huidige systeem?

5. Afsluiting en Vervolgstappen

- **Samenvatting van de sessie:** Vat kort de kerninzichten samen en geef aan hoe hun input verder wordt verwerkt.
- **Toestemming checken:** Vraag jongeren of alles wat besproken is en vastgelegd in de tekeningen hun akkoord heeft, of dat er onderdelen zijn die aangepast of verwijderd moeten worden.
- **Vervolgcommunicatie:** Informeer hen over de vervolgstappen.

- In overleg met jeugdhulpinstelling
- 1 uur per gesprek
- Amarinde of Amon voert gesprek met jongere
- Zij schrijven mee tijdens gesprek en werken daarna uit
- €15 bon voor iedere jongere

2. 1-op-1 gesprekken jongeren en medewerkers

Zowel met jongeren als medewerkers wordt een 1-op-1 gesprek gevoerd, deze heeft voor beide dezelfde opzet. Er wordt ingegaan op de vrijheidsbeperkende maatregelen die in het verleden zijn ingezet.

Opzet gesprekken

1. Inleiding van het gesprek

- Leg kort de opzet en het doel van het gesprek uit: een veilige ruimte bieden om ervaringen met vrijheidsbeperkende maatregelen te delen, met aandacht voor situaties waarin deze maatregelen zijn ingezet en mogelijke verbeteringen.
- Geef aan dat het gesprek in vertrouwen plaatsvindt en dat de input anoniem gebruikt wordt voor verdere analyses en verbeteringen.

2. Visuele tijdlijn maken

- Teken op een leeg papier een lijn (tijdslijn) en vraag de deelnemer om een tijdsperiode te kiezen waarin vrijheidsbeperkende maatregelen zijn ingezet.
- De deelnemer zet kruisjes op de tijdslijn om de momenten van vrijheidsbeperkende maatregelen aan te geven. Vraag hen om, indien gewenst, kort toe te lichten:
 - Wat is de tijdsindicatie?
 - Wat hield elk kruisje in (kort per situatie)?

3. Verdiepende vragen over situaties van vrijheidsbeperkende maatregelen

- Kies maximaal 3 situaties (afhankelijke van de tijd) om verder op in te zoomen en stel de volgende vragen:
 - Wat gebeurde er precies?
 - Wat ging er aan vooraf?
 - Wat gebeurde er daarna?
 - Hoe voelde je je in deze situatie?
 - Terugkijkend op de situatie: had het ook anders gekund? Licht dit toe.

4. Reflectie op huidige vrijheidsbeperkende maatregelen

- Vraag naar de ervaringen en adviezen van de deelnemer met betrekking tot huidige vrijheidsbeperkende maatregelen:
 - Welke vrijheidsbeperkende maatregelen worden nu ingezet?
 - Welke stappen of handelingen gaan vooraf aan de maatregel, en wat volgt erna?
 - Wat zijn suggesties voor verbetering, en wat is nodig om dit mogelijk te maken?
- **Specifieke aanvullende vragen voor jongeren**
 - Kennis van Maatregelen: Weet je welke vrijheidsbeperkende maatregelen er officieel zijn?
 - Ervaren Maatregelen: Zijn dit de enige maatregelen die je als vrijheidsbeperkend ervaart, of zijn er ook andere situaties of acties die als vrijheidsbeperkend voelen?
- **Specifieke aanvullende vragen voor medewerkers**
- **Preventie van maatregelen:** Zijn er momenten geweest waarop je het hebt kunnen voorkomen om vrijheidsbeperkende maatregelen in te zetten? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?

5. Directe uitwerking door gespreksleiders

- Reserveer 30 minuten na het gesprek om de belangrijkste punten uit te werken. Gebruik hiervoor een notitieboekje met de volgende secties:
 - **Vragen:** Voorgeprinte vragen met ruimte om antwoorden in te vullen.
 - **Samenvatting van het gesprek:** Korte opsomming van de kernpunten en inzichten.
 - **Opvallende Observaties van de Gespreksleider:** Extra ruimte voor specifieke indrukken, patronen, of onverwachte inzichten die tijdens het gesprek opvielen.

Registratie van informatie

- **Verslaglegging op papier:** De gespreksleider schrijft opmerkingen en antwoorden op het papier naast de tijdlijn, en kan daarnaast een notitieboekje gebruiken om per vraag antwoord te noteren.
- **Actieve inbreng:** De jongere kan ook een pen krijgen om zelf opmerkingen toe te voegen of aan te vullen, zodat het gesprek echt samen wordt vastgelegd.

Bijlage 2: Format brainstorm

